

ИЗВЕШТАЈ

Од извршените конзерваторско реставраторски работи на средновекиовната црква

Св.40 Севастиски маченици во село Банско - Струмица

Конзерваторско реставраторските работи се изведени врз основа и во согласност со:

- Основен проект за конзерваторско реставраторски работи на средновекиовната црква Св.40 Севастиски маченици во село Банско - Струмица бр. од . Изработен он НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј Струмица.
- Извештај за извршена стручна контрола на основниот проект бр. од , изготвен од Националниот Конзерваторски Центар – Скопје.
- Конзерваторско одобрение бр. од. , издадено од Управата за заштита на културното наследство на Р.Македонија.
- Решение за отпочнување со конзерваторско реставраторските работи бр. од , издадено НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј Струмица.

Опис на објектот

Кус историјат на истражувања и конзерваторски зафати

Кус историјат на истражувања и конзерваторски зафати

Локалитетот Св.40 Севастиски маченици (4-829-005/62 РНД) се наоѓа на околу 0,5 км северно од селото Банско, односно 10 км југоисточно од градот Струмица. Во близина на овој локалитет се наоѓа римското термално лекувалиште, како и доцноантичкото-средновековно утврдување „Китка“ / „Мал Кајаси“ (Термица).

Првите археолошки истражувања на локалитетот Св.40 се одвивале во далечните 1984 - 1986 година под раководство на Димче Коцо и Петар Милковиќ – Пепетк. Со истражувањата бил откриен целосниот габарит на црквата, истата има основа на слободен крст, поседува гаконикон и проскомидија. На запад наосот продолжува со влез, додека на исток се наоѓаат остатоци од синтронос што упатува на заклучок дека црквата била епископско седиште. Градењето на црквата е изведено во техника Opus cloisonné, во две варијанти: првата варијанта е со необработени камења видлива на северниот, јужниот и западниот ѕид и на внатрешното лице на источниот ѕид и втората варијанта кај нишите изведена со обработени камења. И кај двете варијанти за врзиво средство е користен варов малтер.

Црквата е изградена од обработен камен и тула, а како врзливо средство е употребен варов малтер. Најверојатно поради близината на термалните извори, струмичките епископи во средниот век овде ја подигнуваат црквата Св. 40 Севастиски маченици. Сакралниот објект е со димензии, должина – 19,20 метри, ширина на источната страна 14,46 метри и ширина на западната страна 7,11 метри.

Северната и источната фасади на црквата се артикулирани со систем на слепи ниши, кои се израз на средновековните текови на градење на сакрални објекти.

Покрај тоа што е откриена средновековна црква со целосниот нејзин габарит, истражуван е и просторот надвор од неа, поточно до нејзиниот северен ѕид, каде се

откриени неколку погребувања. Тоа недвосмислено потврдува дека околу црквата се протега некропола, која според откриените наоди упатува на XII-XIII век.

Со археолошките истражувања на црквата Св.40 Севастиски маченици, се откриени повеќе фрагменти камена пластика, кои биле секундарно употребени во подоцнежните преградувања на олтарниот простор на црквата. Овие декоративни и конструктивни елементи најверојатно потекнуваат од мермерна олтарна преграда (иконостас) од првата фаза на егзистирање на црквата. Откриени се 16 помали и поголеми фрагменти од архитравот, четири фрагменти од парапетни плочи и повеќе раскршени делови од странични колонки и столпчиња што го носеле архитравот. Сите овие фрагменти се изработени од белосив мермер со послаб квалитет.

Архитравот најверојатно бил изработен од монолитен блок со должина од 3,4 метри и дебелина 13 см и ширина 40 см. Предната страна е закосена ие декорирана со фриз од стилизирани вегетабилни мотиви што се повторуваат по целата должина. Длабочината на релјефната декорација изнесува од 0,5 до 1 см. Според стилската припадност овој иконостас е датиран во периодот 11-12 век. По завршувањето на археолошките истражувања во 1986 година се започнало со конзерваторски зафати. Во 2009 година од страна на Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј Струмица, изведени се последните заштитни конзерваторски интервенции на дел од оштетените фуги на ѕидовите на средновековната црква

Средновековната црква, е во лоша состојба, со голема деструкцијана на фугите на суперструкцијата и на круната на сите ѕидови на објектот, и оштетување односно срушен е голем дел на северната половина на синтронот. Во внатрешноста и од северната надворешна страна констатираме коров и трева, кој дополнително ги оштетуваат ѕидовите на објектот.

Претходните конзерваторско - реставраторски работи на ѕидовите на *средновековната црква св.Четириесет маченици во Банско – Струмица*, се изведени од страна на НУ Завод и Музеј - Струмица.

Конзерваторско реставраторски работи

Конзерваторско реставраторските работи се изведени во периодот мај – октомври 2021 година, од стручен тим

- Проф д-р Трајче Нацев конзерватор советник, раководител на конзерваторско реставраторските работи на објект сена
- д-р Душко Цветанов археолог, раководител на археолошките истражувања на сектор, во кој е откриена средновековната црква.

Конзерваторско реставраторски работи :

По отстранувањето на дерутираната површина, констатирани се неколку длабоки отвори (лежишта за греди) во лицето на субструкцијата, кои даваат индиции за скриен сантрач систем кој започнува од субструкцијата и истиот продолжува во суперструкцијата. Ваква слична ситуација констатирана е и кај средновековната црква во подножјето на археолошкиот локалитет Цареви Кули – Струмица

Извршено е отстранување на дерутоитаните фуги од внатрешните и надворешните лица како и од круната на сидовите. Исто така отстранет е целиот дерутиран материјал од синтроносот на црквата.

По отстранувањето на дерутираните површини, извршена е конзервација согласно основниот проект за конзервација и реставрација

Раководител

д-р Трајче Нацев, конзерватор советник

Фотографии

Сл.1 Пред отпочнување со конзервација- снимено од југоисток

Сл.2 Пред отпочнување со конзервација- снимено од запад

Сл.3 Синтронос пред отпочнување со конзервација

Сл.4 Средновековната црка по конзервацијата снимено од североисток

Сл.5 Средновековната црка по конзервацијата снимено од запад

Сл.6 Синтроносот по конзервацијата и реставрацијата